

פרשת ויצא – התמודדויות עם מורכבויות

יעקב בחיר האבות

1. תהלים פרק קלה פסוק ד
כי יעקב בָּחַר לוֹ יְהוָה וְיִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ:

מצודות דוד
(ד) בחר לו יה - ה' בחר לעצמו את יעקב: לסגולתו - להיות לו כאוצר נחמד:

2. בראשית פרק כז, יח-יט

(יח) וַיָּבֵא אֶל אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנֵנִי מִי אַתָּה בְּנִי: (יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל אָבִיו אֲנִכִּי עֲשׂוֹ בְּכָרְךָ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוֹבֵם זֶה יִשְׁבֶּה וְאַכְלֶה מִצִּידֶיךָ בְּעִבּוֹר תְּבָרְכֵנִי וְנִפְשִׁיךָ:

רש"י
(יט) אנכי עשו בכורך - אנכי המציא לך, ועשו הוא בכורך:

3. רמב"ן בראשית פרק כז

ואני תמה, איך לא פחד מהיכר הקול, וכל בני אדם נכרים בקולם... אולי היו האחים האלה דומים בקולם... או שהיה משנה קולו לדבר כלשון אחיו, כי יש בבני אדם יודעים לעשות כן:

4. בראשית פרק כח פסוק טז

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב מִשְׁנֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲבִן יִשָּׂה בְּמִקְוֵם הַזֶּה וְאַנְכִּי לֹא יֵדְעָתִי:

רש"י
(טז) ואנכי לא ידעתי - שאילו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה:

5. בראשית פרק כט, י-יא

(י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רוּחַ בֵּית לָבָן אֲזוּי אָמוֹ וְאֵת אָמוֹ וַיֵּצֵא יַעֲקֹב וַיָּבֵל אֶת הָאֲבָן מֵעַל פִּי הַבַּעַר וַיִּשְׂקֶה אֶת צֹאן לָבָן אֲזוּי אָמוֹ: (יא) וַיִּשְׂקֶה יַעֲקֹב לְרוּחַ וַיִּשְׂא אֶת קְלוֹ וַיַּחֲרֶה:

רמב"ן
כי נשיקה בלמ"ד איננה בפה, רק נשק אותה על ראשה או על כתופה:

6. בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה ע

וישק יעקב לרחל, כל נשיקה לתפלות בר מן תלת, נשיקה של גדולה, נשיקה של פרקים, נשיקה של פרישות, נשיקה של גדולה, ויקח שמואל את פך השמן ויצוק על ראשו וישקהו... רבי תנחומא אמר אף נשיקה של קריבות שנאמר וישק יעקב לרחל שהיתה קרובתו,

7. רש"י הירש בראשית פרק כט

שלוש פעמים מדגיש הכתוב, שלבן היה אחי אמו של יעקב. מעשיו של יעקב כאן היו מודרכים מזכר אמו, שדמות דיוקנה נראתה לו ברחל. הן מיד אחר - כך הוא אומר: וישק יעקב לרחל. אלמלא אותו רמו חוזר ונשנה, היינו דנים את התנהגותו של יעקב כמעשה אבירות לנערה יפה... אם כי רחל היתה יפה, ראה בה רק קרובה. דבר זה מתבטא גם בבכיו, שכמעט ואין למצוא לו מניע אחר. מי יודע מה רב היה הזמן שעבר על יעקב בנידודיו, בלי שראה נפש קרובה. והנה לפתע הוא רואה את רחל, בת אחי אמו, ודמות אמו נייערה ומתגברת בלבו, עד לידי דמעות. הדמעה מראה, כי הנשיקה היתה מוסרית כולה, וגם בשעה שדאג לצאן, רק כיבד את אמו. כלום לא היה כמתמיה בעיניה, כאשר נפל על צואריה, נשק לה ובכה? משום כך הוא נשמת ממנה, ומבאר לה את סיבת התרגשותו.

8. בראשית פרק כט פסוק כא

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לָבָן הֲבָה אֶת אִשְׁתִּי כִּי בָּלְאוּ יָמֵי וְאֲבֹאֶה אֵלָיְךָ:

רש"י
(כא) מלאו ימי - שאמרתי לי אמו. ועוד מלאו ימי, שהרי אני בן שמונים וארבע שנה ואימתי אעמיד שנים עשר שנים, וזהו שאמר ואבואה אליה, והלא קל שנקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כן:

9. בראשית פרק ל, לא-לט

(לא) וַיֹּאמֶר מִה אֲתַן לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתֶּן לִי מֵאוֹמֶה אִם תַּעֲשֶׂה לִּי הַדְּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעֶה צֹאנְךָ אֲשַׁמְרֶה: (לב) אֲעֹבֵד בְּכָל צֹאנְךָ הַיּוֹם הַסֵּר מִשָּׁם כָּל שֵׂה נֶקֶד וְטֹלְאֵה וְכָל שֵׂה זָוִים בְּכַשְׂבִּים וְטֹלְאֵה וְנֶקֶד בְּעֵזִים וְהָיָה

שִׁכְרִי: (לג) וַעֲנֵתָה מִי צְדָקָתִי בַּיּוֹם מִזֹּכֶר כִּי תָבוֹא עַל יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ כָּל אֲשֶׁר אֵינָנו נֶקֶד וְטֹלְאֵה בְּעֵזִים זָוִים בְּכַשְׂבִּים זָנֹב הוּא אֲתִי: (לד) וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן לוֹ יְהִי כַּדְּבָר הַזֶּה... (לו) וַיִּקְחוּ לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לַבָּנָה לוֹ וְלֹא וְעָרְמוֹן וַיִּפְצַל בֵּהֶן פְּצִלּוֹת לַבָּנוֹת מִזֹּשֶׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל הַמְּקַלּוֹת: (לז) וַיַּגֵּד אֶת הַמְּקַלּוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֶהֱטִים בְּשִׂקְתוֹת הַמָּיִם אֲשֶׁר תָּבֵאן הַצֹּאן לִשְׁתוֹת לְנִכּוֹחַ הַצֹּאן וְיִזְוַמְנָה בְּבֹאֵן לִשְׁתוֹת: (לט) וַיִּזְוַמוּ הַצֹּאן אֶל הַמְּקַלּוֹת וַתִּכְלַךְ הַצֹּאן עָקְדִים וְקָדִים וְטֹלְאִים:

רש"י

והיה שכרי - אותן שילדו מכאן ולהבא נקודים וטלואים בעזים ושמונים כשצדים יהיו עלי ואותן שישנן עכשיו הפרש מהם והפקידים ציד צנוד, שלא תאמר לי על הנולדים מעתה אלו היו גם מתחלה, ועוד שלא תאמר לי על ידי הזכרים שכן נקודים וטלואים תלנה הנקבות דוגמתן מכאן ואילך:

10. רמב"ן בראשית פרק ל פסוק לו

(לו) ויקח לו יעקב מקל לבנה - כיון שהסכימו להיות שכר באלה היה רשאי לעשות כל מה שיוכל להולידם כן. ואולי התנה יעקב שיעשה בהן כל מה שירצה, כי לבן לא היה יודע בתולדה הזו, והרועים לא היו מרגישים בדבר בראותם המקלות ברהטים פעם אחת בשנה בימי ניסן

11. דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית פרק ל פסוק לו

(לו) ויקח לו יעקב מקל לבנה לת. וא"ת לדיק גמור כיעקב היאך עשה רמאות וי"ל כי יעקב אמר ללכך כתנאי שלו הסר משם כל מה נקוד וטלוא וכל מה חוס כשצדים וגו' ר"ל הקטנים כדי שלא יאמרו גנבי הם אחי אזל הגדולים לא אמר לו להסיר כדי שיליד כמותן והוא סינה את התנאי והסיר אפילו הגדולים ככתביב וסר ציוס ההוא את התיקים וגו' אפי' הגדולים לפיכך עשה יעקב כל מה שיכול לעשות.... ככתביב ועם עקש תתפל:

12. בראשית פרק לא פסוק ב

וַיַּגֵּב יַעֲקֹב אֶת לֵב לָבָן הָאֶרְמִי עַל בְּלֵי הַגֵּיד לוֹ כִּי בְרִיךְ הוּא: אַמְרֵי אַמֵּת

ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי, היינו שגנוב ממנו כל לבו ואף הרמאות שלו, וזהו שכתוב לקח יעקב את כל אשר לאבינו.

לגייס את החול אל הקודש

13. מדבר שור הדרוש התשעה ועשרים פרשת תולדות עמוד רעב

א"ו כלל בטבעו של יעקב, אלא שהוא מוכן לאחוז בדבר לצורך, אבל לבו עליו דאב שהוצרך לכך. ע"כ אמר: "להודיעך כמה צער נצטער אותו צדיק", במה שצפה שההכרח להשתמש לפעמים לתקנת העולם במדותיו של עשו שהן שנואות נפשו. ע"כ אמרו חז"ל: "זיבא לאמו' אנוס וכפוף ובוכה" על שהוצרך לזה. ע"כ היתה התחלת ההכנה קניית הבכורה, שמורה שמה שהוא בעשו בטבע יהי לו בקנין רצוני לעת ומקום הצורך. ואח"כ בא ליצחק, וכששאלו: "מי אתה", אמר: "אנכי עשו בכורך", שעצמותו ומהותו של עשו, מה שמטעם זה אתה בוחר בו, כבר קניתי אנכי ג"כ ובדרך יותר מעולה, והרי אלה דברי אמת אין בהם שקר כלל למבין. ובודאי כמה פעמים היה יצחק מדבר אל יעקב שצריך ג"כ לקנות מדות הרעות לצורך עבודת ד', אמר: "עשיתי כאשר דברת אלי". גם הדיבור שה' לעשו מיצחק, ה' מפני הסגולה שחשב למצוא בו, ובאמת הסגולה הזאת רק ביעקב נמצאת, א"כ דיבר רק אליו, ע"כ בירך אותו. ע"כ אח"כ כשנודע לו, וראה שיש ביעקב ג"כ הכנה זו של התוקף, וכה הבכורה נקנה לו, אמר: "גם ברוך יהי", כי עתה יודע הוא שנגמרה הסגולה להתברר ולא תסתתר עוד.

14. שיחות הרב צבי יהודה בראשית עמוד 248

באופן כללי האדם כולו מלא סיבוכים, וכל העולם כולו מלא סיבוכים. אין לשכוח זאת ולהשתמש. יש מאמר חז"ל על הפסוק: "כי יתן בכוס עינו יתהלך במישורים" (משלי כג, לא) שיכור - כל העולם כולו דומה עליו כמישור". מי שנמצא במצב של שכרות, של טשטוש ובלבול, מתעלם מהסיבוכים שממלאים את העולם, שוכח שהעולם נמצא במצב של מלחמה. כמו שמזכר בפרקים הראשונים של 'מסילת ישרים', וכן בספר מוסר קדמון של אחד הראשונים, ספר בחינת עולם, המתחיל במילים "העולם ים זועף", העולם מערכת מלחמה עם גלים ומשברים בכל צד.

אמנם, קרוב הדבר שתהיה מעצות היצר ומרמותיו, על כן צריך לבדוק אחריה בחקירות ודרישות רבות. אם אחר כל אלה תצדק, ודאי שהיא טובה.

20. ספר סדר היום כוונת שמונה עשרה ברכות רבי משה ב"ר יהודה אבן מכיר חי בצפת בשנות השי"ן (1540 ואילך).

אתה חונן היא ראשונה לשאלה שזולת הדעת והחכמה באדם טוב ממנו הנפל ולכן צריך לכוין בה כראוי וענין שאלת הדעת והבינה להבין חוקי הדעת והתורה על מתכונתם כאשר הם כי מחוסר הדעת והשכל אדם תועה ושוגה ואינו יודע איזה הדרך ישכון אור האדם לשאול מאת הבורא ית' וית' שיתן לו שכל ודעת ישר יודע לכוין את הדרך אשר ילך בה ואיזו הדרך ישכון אור וידע למאוס ברע ולבחור בטוב כי כמה בני אדם שחפצים לעשות מצוה ויש שני דרכים לפניו ואינו יודע איזה יכשר הזה או זה ובאיזה מהם ימצא חן בעיני אדוניו ואיזה מהם הטוב והישר בפניו.

21. שו"ת חתם סופר חלק ו - ליקוטים סימן נט

ודע בני ותלמידי ש' כי כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה והייתם נקיים מה' ומישראל וב' חובות אלו נקיות מה' יתב' הנקיות מישראל עמו הם שני רוכבים צמדים על גבנו ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון היינו ידי שמים יותר הרבה ויותר מלצאת ידי הבריות כי הם חושבים מחשבות זרות ונושאי' ונותני' מזורי' בלבנה ועונושו יותר קשה מאד מאד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים ח"ו ... ובעו"ה שכיח בדברי הבריות: "למדן כזה יעשה דבר זה", והוא שגור בפיהם ואפילו על חשד סברא בעלמא והשתא אי נמי ה' אותו הלמדן עושה כשורה ויצא ידי שמים בכל יכולתו בחיק האפשרי אלא שלא נזהר עד שטעו בו אלו שותי שכר ועשאוהו מנגינותם הרי הוא כבר נלכד במצודתם על זה ידעו כל הדווי' והכתוב צווח הרכבת אנוש לראשנו.

ואני הרהרתי כמה פעמים אם אפשר שקיים אדם בעולם מקרא זה על מתכונתו ואולי על זה כייל שהע"ה אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא רצונו לומר שאפ"ל בעשייתו כל טוב א"א שלא יחטא עכ"פ באופן השני הנ"ל ביציאת ידי הבריות. ואינני כדי להזכיר אבותינו הקדושים מ"מ תורה היא וחוכך אני בבני גד וראובן אשר עליהם נאמר מקרא זה והייתם נקיים ועפ"י עצת מרע"ה שהי' עפ"י ה' עשו את שלהם לנקות עצמן והוא במה שיצאו חלוץ י"ד שנים לפני צבא המלחמה ומ"מ לא יצאו ידי חובה המקרא הזה בשלימות כי לא על חנם גלו ראשונה לפני כל השבטים וקראו חז"ל עליהם מקרא הזה נחלה מבוהלת בראשונה אחריתה לא תבורך .... ובכל זאת אחז"ל עם נבר תתברר ועם עקש תתפול וידעת את אשר מרגלא בפומי תמיד אין יעקב שלא יפגענו לבן ומעטי לבן שיפגעו בהם יעקב שמור זה כי הוא אמת ובהון הדברים ותראם אמתיים ורצוני כי ברית כרותה כל ת"ח וצדיק המכונה יעקב יש לו מצירים נגדו המכונים לבן אמנם מעטים הם הרשעים האלו אשר ימצאו נגדם מי שהוא אחיהם ברמאות כיעקב נגד לבן והוה יודע כי הרבה פעמים הפכתי בהם ומהם ומהמונם ואמרת להשמר מהם ולעשות העקוב למישור ואמרת לברוח מן הקטנה שבתרמיתם ונכשלתי בגדול ממנו ...

הלקחים מחלום יעקב

22. בראשית פרק כח, י-טו

(י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּעַר שִׁבְעָה וַיֵּלֶךְ זָרָה: (יא) וַתִּפְּלֵ בְּמִקְוֹם וַיִּכְן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקְוֶה מֵאֲבָנֵי הַמִּקְוֹם וַיִּשָּׁם מִרְאשֵׁיתוֹ וַיִּשְׁכַּב בְּמִקְוֹם הַהוּא: (יב) וַיִּזְכַּל וַהֲלֹה סִלְמָה מֵעַבַּר אֲרָצָה וְרֵאשִׁית מוֹעֵד הַשְּׁמִימָה וַהֲלֹה מִלֵּאכֵי אֱלֹקִים עֲלֵים וַיְרִידִים בּוֹ: (יג) וַהֲלֹה ה' נִצַּב עִלָּיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֶיךָ וְאֵלֶיךָ יִצְחָק הָאֲרִץ אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂב עֲלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנֶּה וְקָרָעָךְ: (יד) וַהֲלֹה אֲרָץ כְּעֶפְרַת הָאֲרִץ וּפְרִיעַת יָמָה וְקָדְמָה וְצִפְנָה וְנִזְבָּה וְנִבְרָכוּ בָךְ כָּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲרָצָה וְבִרְעָךְ: (טו) וַהֲלֹה אֲנֹכִי עֹמֵר וְשִׁמְרֵתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְהַשְׁבֵּתִיךָ אֶל הָאֲרָצָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ: (טז) וַיִּיקֶן יַעֲקֹב מִשְׁעָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֹן יֵשׁ ה' בְּמִקְוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי:

יש לדעת ולהכיר זאת. אבל יש גם לדעת שריבונו של עולם, יוצר האדם, אינו עוזב את האדם והעולם, והוא "הבדילנו מן התועים", ודבר ד' מחנך אותנו ומדריך אותנו ומפיץ אור גם בכל מהלכי הסיבוכים. אין להתעלם מן הסיבוכים, ואין להתייאש מהם. יש המוני סיבוכים, ובתוכם מופיע אור התורה ואור הנבואה. העולם אינו כמישור, אבל התורה היא 'ספר הישר', המיישר את כל הסיבוכים, ואז, "והיה העקב למישור. .... דמות יעקב אבינו חקוקה על כסא הכבוד. זאת דמותו של האדם, הכלל אנושי ושל האדם מישראל - "אתם קרויין אדם". צרות, סיבוכים וסבל שזורים במהלך חיי האדם, מה ששייך במיוחד ליעקב בחירי האבות.

15. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו עמוד א

אמר להו רבי זכריה בן אבוקולס, יאמרו: בעלי מומין קריבין לגבי מובח! סבור למיקטליה, דלא ליזיל ולימא, אמר להו רבי זכריה, יאמרו: מטיל מום בקדשים יחרג! אמר רבי יוחנן: ענותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס, החריבה את ביתנו, ושרפה את היכלנו, והגליתנו מארצנו.

16. ספר מסילת ישרים פרק כ

והנה מה שצריך להבין הוא כי אין לדון דברי החסידות על מראיתן הראשון, אלא צריך לעיין ולהתבונן עד היכן תולדות המעשה מגיעות, כי לפעמים המעשה בעצמו יראה טוב, ולפי שהתולדות רעות יתחייב להניחו, ולו יעשה אותו יהיה חוטא ולא חסיד. הנה מעשה גדליה בן אחיקם גלוי לעינינו שמפני רוב חסידותו שלא לדון את ישמעאל לכף חובה או שלא לקבל לשון הרע, אמר ליוחנן בן קרח שקר אתה דובר על ישמעאל (ירמיה מ'), ומה גרם? גרם שמת הוא ונפזרו ישראל וכבה גחלתם הנשארה... במעשה דבר קמצא, אמרו .... והוא מה שאמר ר"י על זה: ענותנותו של ר' זכריה החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו. הרי לך שאין לדון בחסידות המעשה באשר הוא שם לבד, אך צריך לפנות כה וכה לכל הצדדין שיוכל שכל האדם לראות, עד שידון באמת איזה יכשר יותר העשיה או הפרישה.

17. בראשית פרק ג, א-ג

(א) וַהֲנֹחַשׁ הָיָה עָרֹם מִכָּל זֵוִית הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹקִים וַיֹּאמֶר אֶל הָאִשָּׁה אַף כִּי אָמַר אֱלֹקִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֵּן: (ב) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל הַנְּחֹשֶׁת מִפְּרִי עֵץ הַגֵּן נֹאכַל: (ג) וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגֵּן אָמַר אֱלֹקִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶן תִּמְתּוּן: רש"י

אף כי אמר וגו' - שמא אמר לכם לא תאכלו מכל וגו' - ואף על פי שראה אותם לכולם משאר פירות, הכנה עליה דברים כלי שתשיבו ויבא לנצח כחותו העז: (ג) ולא תגעו בו - הוסיפה על האווי, לפיכך צאה לידי גרעון....

18. דעת תורה בראשית עמוד יט

"ריבוי הדברים" זהו יסוד גדול מדרכי היצר וברש"י "אף כי אמר... כי זה יסוד היצר, להרבות בדברים, ועל ידי כן הוא תופס מקום בהאדם.... מרגלא בפומא של "החפשים" לומר איך אפשר לחיות על פי דיני תורה? הרי הכל אסור לנו, חזיר אסור, בשר וחלב אסור, תולעים גם כן אסורים, מהכל אנו מוזהרים, ומה נשאר לנו לאכול! וכל זה רק ממעשה היצר שמגדיל הדברים ... הנחש אמר לחוה, אף כי אמר אלוקים לא תאכלו מכל עץ הגן, הלא הכל אסור בשבילך, והיא השיבה לא ולא! אלא מכל עץ הגן נאכל, רק מפרי העץ אשר בתוך הגן וכו', רק דבר אחד אסרה לנו התורה, והכל מותר לנו. ועוד בזה דברים. חוה אמרה, לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו, וברש"י: "הוסיפה על הציווי לפיכך באה לידי גרעון ... אגלה לכם סוד גדול, מרוב אהבה שיש לי לכם. החובת הלבבות מבאר מענין תוספות על המצוות שאינו ראוי להוסיף סתם גדרים וסייגים. ואף שגדרים וסייגים אינם נכנסים תחת איסור כל תוסף, מכל מקום רואים שחובת הלבבות אין רוחו נוחה מעניין של תוספות, ואומר שרק לצדיקים וחסידים הוא ראוי. וביאור הדברים שרק אם האדם מרגיש בנפשו שהתורה אינה עליו כמשא או יכול להוסיף, ואם לאו הרי יכול להיות שאדרבה מה שמוסיף על התורה מזה גופא תיעשה התורה עליו כמשא, ואז סכנתו גדולה לפרוק מעליו כל עול התורה. חז"ל יראו מאד מזה שהתורה לא תיעשה על האדם כמשא ....

19. ספר מסילת ישרים פרק ו

והנה תדע כי זה כלל גדול מנוסה במלאכת הפרשות, שכל קולא צריכה בדיקה. כי אף - על - פי שיכולה להיות ישרה ונכוחה,

2-3 – בשבת שעברה פרשת תולדות קראנו בקריאת התורה את סיפור הברכות ואת האמירה החריפה של יצחק "בא אחיך במרמה ויקח ברכתך". נתבונן רק על התשובה התמוהה שמוציא יעקב מפיו. לאחר שאביו חושד שיש כאן מעשה מרמה ושואל "מי אתה בני", משיב יעקב "אנכי עשו בכורך". התמיהה זועקת לשמים, הרי "תתן אמת ליעקב", האם זו אמת? הרי אין לך שקר גדול מזה???? רש"י במקום מיד נחלץ לתרץ ומבאר שיש לחלק את המשפט לשניים אנכי המביא לך, ועשו הוא בכורך". נראה לי שכל אבא שהיה תופס את הבן שלו על שקר והבן היה מסביר את עצמו באותו סגנון, זה לא היה עובר, אם כן למה אצל יעקב התירוץ מתקבל? איני מתכוון לענות על השאלה הזו כעת ולא רק שלא נענה אלא נעצים את התמיהה. הרמב"ן שואל כיצד יתכן שיעקב לא חשש שאביו יזהה אותו על פי הקול ומתרץ שאפשר שיעקב היה משנה קולו לדבר כלשון אחיו "כי יש בבני אדם יודעים לעשות כן". במילים אחרות הרמב"ן מעלה אפשרות שיעקב אימץ את מלאכת החקיינות וחקיקה את עשו כל כך טוב עד שיצחק היה משוכנע ברמה זו או אחרת שבאמת עשו הוא המביא לו ציד. האם הפירוש הזה עובר אצלנו בשתיקה, סליחה על הצגת השאלה, אבל יעקב מצטייר כרמאי ממולח ולכאורה התואר שהכי פחות מתאים לו הוא "תתן אמת ליעקב".

4 – נמשיך לפרשתנו, יעקב יוצא "מבאר שבע וילך חרנה". בדרכו לחרן השמש שוקעת ויעקב נשאר ללון במקום בו הוא נמצא. לשון התורה "ויפגע במקום", הכתוב לא מגלה לנו באיזה מקום מדובר, אבל הפרשנים מגלים לנו שהמקום הוא הר המוריה, המקום הכי קדוש לעם היהודי. יעקב לוקח מאבני המקום "וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא". בזמן השינה יעקב חולם חלום שמתברר כמחזה נבואי בעל משמעות רבה. בסוף המחזה "וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי". רש"י במקום מבאר שכוונת יעקב לומר שאלו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה". במילים אחרות היתה ליעקב פאדיחה. תארו לעצמכם, אדם מחפש משהו לשבת עליו מסתכל ימינה מסתכל שמאלה מוצא תיק קטן, יושב עליו ולאחר שקם מגלה שהיה זה תיק תפילין, לא נעים אבל יכול לקרות, אבל למה דברים כאלה קוראים דוקא ליעקב הרי הקב"ה לא מביא תקלה לצדיקים, וכי יעקב לא היה יכול לקבל את הנבואה עם הכנה מוקדמת? למה הנבואה צריכה לבוא באופן כזה? גם על שאלה זו אנו לא עונים עכשיו, כפי שאמרתי את כל הקצוות בעז"ה נסגור בסוף השיעור. נמשיך לשלב הבא.

5-6 – סוף סוף יעקב מגיע לחרן "וירא והנה באר בשדה", שם בבאר יש דין ודברים בין יעקב לרועים, עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן אשר לאביה כי רועה היא". ברגע שיעקב רואה את רחל הוא מיד מתנהג סליחה על הביטוי הרחובי "כגבר אמת" (כתבתי בתחילת השיעור שפעמים אשתמש בסגנון רחובי כדי לחדד את התמיהה ולא משום שכך היו הדברים) "ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו". (מעניין לראות שהתנהלותו של יעקב שונה בתכלית מהתנהלותו של אליעזר עבד אברהם, אצל אליעזר רבקה היא זו שטורחת ועושה וכאן אצלנו יעקב הוא זה שמתנהל כמו ג'נטלמן אמת...) ואז זה מגיע – "וישק יעקב לרחל" וואו!!! מאיפה זה בא, ממתי אבותינו הקדושים נותנים נשיקה לבת דודה????

23. שיג ושיח הרב יונתן זקס עמוד 71

שימו לב לחזרה המרובעת על המילה "והנה" - ביטוי של הפתעה. שום דבר לא הכין את יעקב לפגישה הזו, ויעקב אף אומר זאת במפורש: "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי". גם הפועל המספר על הגעתו של יעקב לנקום, "ויפגע במקום" מבטא פגישה לא מתוכננת. לימים בלשון חז"ל, נוספה למילה "המקום" המשמעות "הקב"ה" – וכך, על דרך הדרש, אפשר לומר שהפסוק מספר שיעקב נתקל בקב"ה במקרה. .... יעקב הוא האיש שחוויותיו הרוחניות העמוקות ביותר באות לו כשהוא לבדו, בלילה, הרחק מהבית, אל מול פני הסכנה. הוא האיש הפוגש את אלוקים דוקא כשאינו מצפה לכך כלל. .... יעקב הוא האיש שבמרחב הלימינל, באמצע המסע, מגלה, כי "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי". .... אברהם נתן לעם ישראל את האומץ להתנגד לאליילי הזמן, יצחק נתן להם את יכולת ההקרבה העצמית. משה לימד אותם להיות לוחמי צדק נלהבים. אבל יעקב נתן להם את הידיעה כי דווקא כאשר הם מרגישים בודדים במיוחד, אלוקים עדיין איתם, עדיין נוסך בהם אומץ לקוות וכוח לחלום.

24. בראשית פרק כח, יז

(י) ויירא ויאמר מה נזרא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים

לומר אני שנעקר הר המוריה וכל ללאו, וזהו היא קפיצת הארץ האמורה נשחיתת מולין (חולץ כח 3), שכל בית המקדש לקראתו על בית אל, וזהו ויפגע במקום רמב"ן ולא נראה לי כלל, שאין קפיצת הארץ שהזכירו ביעקב אלא כאותה שאמרו באליעזר עבד אברהם שבא ביום אחד לחרן,

25. ללמדך בראשית עמוד 248

עליו לבאר לשיטת רש"י, מדוע במקרה זה אכן מדובר היה בקפיצת הדרך מסוג שונה? .... הנה יעקב אשר עשה את דרכו כעת לבית לבן, חשש מאד מפני הטומאה השוררת בביתו של לבן דודו, ופחד שמא יאבד את התורה שלמד כל חייו. לפיכך הראו לו מן השמים, כי בית המקדש יכול לעזוב את מקומו, וכי הר המוריה יכול להגיע אליו - לכל מקום בו יהיה ... כלומר: גם אל בית לבן - ניתן להביא את 'בית המקדש', את הר המוריה, את הישיבה, וגם שם ניתן להמשיך ולהתעלות.

סיכום

1- מקובלנו מפי חז"ל שיעקב הוא בחיר האבות וכמובא בתהילים "כי יעקב בחר לו י-ה ישראל לסגולתו" ומבאר המצודות שה' בחר לעצמו את יעקב להיות לו כאוצר נחמד. כשאנו מתבוננים על אורח חייו של יעקב לעומת אורח חייהם של אברהם ויצחק אנו מיד מזהים דפוס התנהגות שונה. בעוד שאצל אברהם ויצחק אנו לא נתקלים בהתנהלויות מעוררות תמיהה, אצל יעקב המציאות שונה. פעם אחר פעם נדרשים הפרשנים, ראשונים ואחרונים לתרץ את התנהלותו של יעקב בדרך זו או אחרת. כאן עולה וקופצת השאלה, גם אם בסופו של דבר לכל קושי יש יישוב הרי סוף סוף נדרשנו ליישב ואם כן מדוע בחיר האבות הוא דווקא יעקב ולא אברהם או יצחק?

בטרם נענה על שאלה זו נעבור שלב אחרי שלב ונראה שכמעט בכל שלב יעקב נתקל במציאות מורכבת שדורשת ממנו להתנהג באופן מורכב ופעמים מתמיהה. אקדים ואומר שבכוונה אקצין את הדברים ופעמים גם אתאר את הדברים בסגנון רחובי כדי להעצים את הקושי. על מנת שהמסר יובן בצורה נכונה. בתחילת השיעור אלך בכיוון שפחות מתאים לסגנון של השיעורים (סגנון פתוח), אך בסוף השיעור למרות שלא נעשה פניית פרסה מלאה, בכל זאת נאזן את הדברים ונתפלל שח"ו לא תצא תקלה תחת ידינו .....

8 – לאחר שיעקב מסיים את שבע שנות עבודתו בעבור לאה הוא פונה ללבן ואומר: "ויאמר יעקב ללבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה". איני רוצה לפרש את הדברים של יעקב בסגנון חופשי אבל רש"י מיד זועק ושואל "והלא קל שבקלים אינו אומר כן" ומיד מתרץ: "אלא להוליד תולדות אמר כן". לפי התירוץ של רש"י מדוע אי אפשר היה לומר באופן פשוט "הבה את אשתי משום שאני רוצה ללדת ילדים", למה התורה בוחרת להציג את הדברים דוקא בצורה כזו? כרגיל אנו משאירים את השאלה פתוחה ועוברים לתמיהה הבאה....

9-11 – לבן מציע תשלום ליעקב עבור עבודתו, אך מסרב ומציע ללבן את העסקה הבאה - אתה תוציא מהצאן את העיזים הנקודים והטלואים וגם את הכבשים החומים ומעכשיו של עז נקוד וטלוא וכל כבש חום שיוולד יהיה שלי וכל השאר שלך. לבן קפץ על המציאה וחתם על ההסכם. יעקב לא מתמהמה ומתחיל לפעול, הוא לוקח "מקל לבנה לח ולזו וערמון ויפצל בו פצלות לבנות מחשוף הלבן אשר על המקלות" וכיון שבשעת הייחום הבע"ח ראו את המקלות, גם הוולדות נולדו כדוגמת המקלות דהיינו נקודים וטלואים. הרמב"ן מבאר שלאחר ההסכם היה רשאי יעקב לעשות כל השתדלות להוליד נקודים וטלואים אך בדעת זקנים תמה ז"ל: "וא"ת צדיק גמור כיעקב האיך יעשה רמאות? ותירץ שבהסכם הראשוני סוכם שלבן יוציא רק את הבע"ח הקטנים אבל לבן חשש שמא אם הגדולים הנקודים והטלואים יישארו זה ישפיע על הוולדות ומשום כך רימה והוציא גם את הנקודים וטלואים המבוגרים, כיון שראה יעקב את אשר עשה לו חמיו עשה כל מה שיכול לעשות כדכתיב "עם עקש תתפל". מדברי הדעת זקנים מתבאר שאילו לבן לא היה מרמה את יעקב, לא היתה כל הצדקה למעשה שעשה יעקב, אך כיון שלבן מתנהג באופן כזה יש להשיב לו באותו מטבע. נעצור ונשאל, הרי כשרוצים לתאר תלמיד חכם גדול פעמים רבות אומרים שהוא לא הכיר צורת מטבע, לעומת זאת כשאנו רואים תלמיד חכם שמבין כל כך בענייני עולם הזה, יודע ומכיר לפני ולפנים את כל "הפויולשטיק" בדרך כלל זה משאיר לנו טעם קצת מר, בטח שזה לא נותן לנו תחושה של מידת האמת, אבל מה לעשות שכאן מדובר ביעקב אבינו שעליו נאמר "תתן אמת ליעקב"????

12 – התמיהה האחרונה לפני שנתחיל לנסות ליישב את הדברים היא בבירחת יעקב מלבן. התורה משתמשת בביטוי קשה "ויגנוב יעקב את לבן הארמי על בלי הגיד לו כי בורח הוא". מסביר האמרי אמת שיעקב גנב מלבן את כל לבו של לבן כולל הרמאות שלו וזה כוונת הכתוב "לקח יעקב את כל אשר לאבינו". למה מתכוון האמרי אמת? שיעקב הפך להיות רמאי כמו חמיו? שאם עד עכשיו מידת הרמאות היתה חיצונית ליעקב עכשיו היא פנימית לו עד שהתורה משתמשת כלפי יעקב בביטוי של גנבה????

לגייס את החול אל הקודש

13-14 – הרב קוק בשיחתו על פרשת תולדות מבאר את עניין התפתחות הסגולה. הסגולה בתחילת דרכה חבויה כמו שנאמר "מי יתן טהור מטמא" ודרשו חז"ל אברהם מתרח, נמצא "שהסגולה האלוקית צפונה דוקא, לא תודע לאיש עד הראותה והגלותה".

שמעתי שיש מי שמתרץ שמיד לאחר הנשיקה כתוב "וישא את קולו ויבך" וביאר מי שביאר שיעקב בכה על כך שנתן נשיקה.... תירוץ שאולי מעלה חיוך אבל בטח אין כל קשר בינו לבין המציאות וגם לא למאמרי חז"ל ולא לפרשנות הראשונים. ספרי המוסר גם אם מעלים את השאלה כיצד יתכן, בשלב התשובה הם אומרים שאנו פשוט לא מבינים מי זה יעקב, התירוץ הזה נכון ואולי בסוף גם אנחנו נאמר משהו מעין זה, אבל עדין בהרגשה יש כאן משהו חסר. כהערה, פעמים רבות את ההתנהלות הקיצונית התמוהה אנחנו מתרצים בכך שאנחנו לא מבינים, ואת ההתנהלות הקיצונית המבטאת את צדקותם של האבות אנו מחזקים ומיד אומרים "לעולם יגיעו מעשי למעשה אבותי", לדוגמא, על הנאמר "וישכב במקום ההוא" מבאר רש"י שהלשון לשון מיעוט ובא לומר באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה. כאן חכמי המוסר כבר חוגגים ומלמדים אותנו עד כמה אסור להתבטל מתורה אפילו רגע אחד, לכאורה יש לשאול, אם את מהמעשים שנראים תמוהים אסור לנו ללמוד כי אנו לא מבינים באיזה מדרגה היו אבותינו, למה מהמעשים המופלאים לצד השני אנו כן חייבים ללמוד? אולי זו מדרגה ששייכת רק לאבותינו הקדושים ולא לנו? כהרגלנו בשיעור אני משאיר את השאלה פתוחה. נחזור לנשיקה של יעקב. מדברי הראשונים לא נראה שיש כאן התרגשות יתר. הרמב"ן מתרץ שח"ו לא מדובר על נשיקה בפה, אלא "נישק אותה על ראשה או על כתיפה". נו, עכשיו נרגענו? האם אני יכול לבוא לבת דודה שלי ולתת לה נשיקה על הכתף? יותר מזה, במדרש מובא שכל הנשיקות הם של תיפלות, כלומר פריצות מלבד שלושה סוגי נשיקות- נשיקה של גדולה כדוגמת הנשיקה שנתן שמואל לשאול לאחר שמשח אותו למלך, נשיקה של פרקים, כלומר נשיקה לאחר זמן ממושך שלא נפגשו שני רעים כדוגמת נשיקת אהרן למשה כשבא ממדין למצרים ונשיקה של פרישות כדוגמת נשיקת ערפה לנעמי. אך רבי תנחומא מוסיף שגם נשיקה של קירבת משפחה גם היא אינה נשיקה של תיפלות כדוגמת נשיקת יעקב לבת דודתו רחל. רבי תנחומא מסביר את הדברים כפשוטו, האם כל נשיקה לבת דודה תהיה מותרת? מקובלנו שוודאי לא אם כן איך יעקב הורה לעצמו היתר עד כדי כך שר' תנחומא לומד מכאן היתר כללי? אלא שהרש"ר הירש מסביר שהמפגש בין יעקב ורחל אינו סתם מפגש. התורה חוזרת כמה וכמה פעמים ואומרת שרחל היתה בתו של לבן אחי אמו של יעקב, לשם מה התורה חוזרת על נתון זה כמה פעמים? כדי להדגיש שכשראה יעקב את רחל הוא לא התעסק עם היופי המיוחד שלה אלא הוא ראה בה את אמו, מי יודע מה רב היה הזמן שעבר על יעקב בנידודיו, בלי שראה נפש קרובה. והנה לפתע הוא רואה את רחל, בת אחי אמו, ודמות אמו נייערה ומתגברת בלבו, עד לידי דמעות. הדמעה מראה, כי הנשיקה היתה מוסרית כולה, וגם בשעה שדאג לצאן, רק כיבד את אמו. כלום לא היה כמתמיה בעיניה, כאשר נפל על צואריה, נשק לה ובכה? משום כך הוא נשמת ממנה, ומבאר לה את סיבת התרגשותו. דבריו של הרש"ר הירש מאד מרגשים אבל איפה עובר הגבול? כיצד נדע מתי ניתן להתיר את האסור ולאסור את המותר, רק חסר לנו שכל אחד יתחיל לחשב לעצמו מה נראה לו עכשיו נכון ומה לא נכון ויפעל על פי שיקול דעתו. נחזור ונאמר יעקב זה לא כל אחד, אבל בכל זאת התורה בוחרת לספר לנו את המאורע כפי שיתרחש מבלי לחסוך בפרטים, אם כל זה לא היה נוגע לנו לשם מה התורה מספרת לנו, האם כדי לבלבל אותנו? ודאי שלא, אלא יש כאן מסר עמוק שבקרוב ננסה לברר אותו בצורה מעמיקה.

15-16 – בגמרא גיטין מסופר על קמצא ובר קמצא, לא נתעב על הסיפור המוכר אלא נגיע ישר לטוף. לאחר שבר קמצא מלשין למלכות שישראל מרדו בו וכראיה לכך שדבריו נכונים הוא ממליץ למלך לשלוח ליהודים קורבן ויראה שהיהודים לא מקריבים את הקרבן. לפני ששולחם את הקרבן, בר קמצא מטיל מום בקרבן וכשהקרבן מגיע לידי היהודים עולה וצפה השאלה מה לעשות. יש כאן מציאות מסובכת ומורכבת, מצד אחד אסור להקריב קורבן בעל מום ומאידך יש סכנה שהדברים יתגלגלו לידי פיקוח נפש. ר' זכריה בן אבוקולס טען שאין להקריב את הקרבן כדי שלא יאמרו ש"בעלי מומין קריבין לגבי מזבח", ביקשו החכמים להרוג את המלשין אך גם כאן רבי זכריה הביע התנגדות משום שחשש שיאמרו "מטיל מום בקדשים יהרג". התוצאה של המעשה היתה קשה מאד, המלך האמין לדבריו של בר קמצא וירושלים ובית המקדש נחרבו. על מאורע זה קבע ר' יוחנן את האמירה החריפה: "ענוותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס, החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו, והגליתנו מארצנו" (יש שהקשו מה קשורה כאן ענווה, הרי מהסיפור מצטייר שרבי זכריה היה קנאי גדול להלכה, אלא שגם רבי זכריה התלבט כיצד נכון לנהוג, גם דבריו בגמרא מוצגים כשאלה ולא כאמירה ברורה וזו בדיוק הטענה עליו שחשש להכריע ומתוך החשש הזה בחרו ישראל בשב ואל תעשה ואירע מה שאירע). ממקרה זה מסיק המסילת ישרים, כי אין לדון דברי חסידות על מראיהן הראשון, אלא צריך לעיין ולהתבונן עד היכן תולדות המעשה מגיעות, כי לפעמים המעשה בעצמו יראה טוב ולפי שהתולדות רעות יתחייב להניחן, ולו יעשה אותו יהיה חוטא ולא חסיד. נעצור ונשאל, על איזה חסידות מדובר כאן, הרי להקריב קורבן בעל מום זה איסור תורה, הרי שלכאורה אין כאן ביטול מידת חסידות אלא ביטול איסור דאורייתא מפורש. אלא שיש כאן מציאות של פיקוח נפש ומלבד שלוש עבירות כל התורה נדחית מפני פיקוח נפש, אם כך הם הדברים ודאי שאין זו אלא מידת חסידות. זו במורכבות שעליה דיברנו, היכולת להבין שהקרבנות קרבן בעל מום בסיטואציה כזו אינה אסורה אלא רצויה זו מידת האמת של יעקב אבינו!!!

כמובן שבמקרים שאינם פיקוח נפש הקושי להתמודד עם המורכבות הולך וגדל ונדרשת טהרה פנימית גדולה מאד, כדי לכוון לאמת לאמיתה. אביא כמה דוגמאות מהחיים שלנו כדי להמחיש ולקרב את הדברים אלינו.

בדרך כלל בישיבה תיכונית יש מזכירה, פעמים רבות צוות ההוראה נזקק לשירותים משרדיים אותם מבצעת המזכירה, באופן טבעי פעמים רבות יש מפגש בין המזכירה למחנכים והשאלה כיצד ואיך נכון להתנהל עולה וצפה פעמים רבות. מצד אחד בשו"ע נפסק "התרחק מנשים מאד מאד", מאידך לא יתכן שנתייחס אל המזכירה כאל אויר, כלומר יש כאן מציאות מורכבת שדורשת מאתנו לבחון כיצד ואיך נכון להתנהג. את השיח עם המזכירה צריך לחלק לשלושה סוגים - שיח חברי, שיח ענייני ושיח מוסרי. שיח חברי ברור שאסור, שיח ענייני ברור שהוא מותר. בדרך כלל ההתמודדות תהיה בשיח הנימוסי. המזכירה נעדרת חודש ימים בעקבות מחלה, חזרה לעבודה, האם יתכן שנתעלם לגמרי? זה לא נראה לי נורמלי, האם יתכן שנתחיל לשבת ולשאל מה שלומך ומה היה, איך היה ומה עבר עלייך בתקופה הזו, גם לא נראה לי נורמלי, אז מה כן? צריך למצוא את המשפט שמראה שאנחנו לא מתעלמים ומאידך גם לא נגררים לשיחה קולחת שתביא אותנו לשיח החברי.

עד יעקב הסגולה עדין עברה תהליך של ברור מתוך הפסולת ומיעקב "יצאה הסגולה לאור ונשלמה הבחירה בגלוי". יצחק אבינו לא ידע אם כבר נשלמה הסגולה הכללית לצאת לאור, או עדין הדבר צריך ללכת דרך הסתר. הנפק"מ עצומה משום שאם הסגולה יצאה לאור הרי שאנו מבחינים בה לפי ראות עינינו, אך אם הסגולה טרם יצאה לאור, טרם יצאה לאור, איננו יכולים להבחין על פי ראות עינינו אלא רק על פי הערכים האלוקיים הידועים לנו וכיון שעשו הוא הבכור הרי שעלינו להעדיף אותו על פני יעקב. נקודה נוספת שאומר הרב גבי נקודת ההסתפקות של יצחק היא האם דרך תיקון העולם תהיה בנחת ובדברים טובים או שמא על ידי חרב ומלחמה, נצחון והתגברות. יצחק לא מזהה את הכח הזה אצל יעקב ומשום כך הולך בתמימות אחר הקביעה האלוקית שעשו הוא הבכור בתקווה שיבוא שלב שבו תצא ממנו הסגולה באופן מתוקן. כשעשו אומר את המשפט "גם את בכרתי לקח ועתה לקח את ברכת", מבין יצחק שהבכורה עברה ליעקב ולא סתם שהבכורה עברה אלא היא עברה באופן של מרמה, כלומר גם יעקב יודע להשתמש בכוח הרע כשצריך אלא שהשימוש בו מגיע ממקום אחר, מתוך כפיפות לקודש ומעלה נוספת שיש ליעקב על עשו היא שאצל עשו הכח הרע הוא במהות ואצל יעקב הרי שהוא קנין חיצוני והשימוש בו יהיה בהתאם לצרכים. משום כך לאחר שיצחק שומע את דברי עשו "את בכרתי לקח ועתה לקח גם את ברכת", מיד אומר יצחק "גם ברוך יהיה", כלומר נותן אישור שהברכה ניתנה ליעקב ולא לעשו ואין כאן מקח טעות.

מדבריו המופלאים של הרב זצ"ל אנו מבינים שיעקב הוא בחיר האבות דווקא משום שיש בו גם את הקנין החיצוני של מידות עשויות שבשילוב עם הטהרה הפנימית ידע להשתמש איתם בצורה נכונה וראויה וכמו שכותב הרב "והרי אלה דברי אמת אין בהם שקר כלל למבין". שלא נטעה, רק אצל יעקב מגיע השילוב הזה דווקא משום שהפנימיות שלו כל כך מזוככת. כאשר יש טישטוש בזהות הפנימית השילוב של מידות עשויות יכול ליצור בלגן גדול שיביא לטעויות רבות.

הרב צבי יהודה עומד על כך שכל דרכו של יעקב מלאה בסיבוכים ובמורכבויות. אנחנו לא נבהלים מסיבוכים אלא מתמודדים איתם. חז"ל אומרים ששיכור כל העולם דומה עליו כמישור. אדם שמתעלם מהסיבוכים נמצא במצב של שכרות. הקב"ה נמצא איתנו בסיבוכים ומתוך הסיבוכים אנו מגלים את רצון ה'. דמותו יעקב אבינו חקוקה בכסא הכבוד משום שיעקב אבינו הוא סמל לדמותו של האדם הכלל אנושי ושל האדם מישראל.

נסכם בכמה משפטים את הדברים ונמשיך הלאה – המציאות מלאה סיבוכים וכדי לפתור סיבוכים פעמים נדרש מאתנו להשתמש במידות עשויות. כך רצון ה' זה חלק ממידת האמת!! יעקב נבחר להתמודד עם הסיבוכים דווקא משום שמידת האמת חקוקה בו וכל כולו טהרה פנימית. חשוב לציין שהרב קוק מביא את מדרש חז"ל שבשעה שיעקב נדרש לרמות את אביו היה לו צער גדול. תחושת הצער מלמדת שהקניינים של המידות העשויות נשאר חיצוניות ליעקב. כאשר אדם מרגיש טוב עם המידות העשויות אין לך ראייה גדולה מזה שהמידות הרעות הפכו לחלק מהמהות של האדם....

אמר אלוקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותון". האשה לא דייקה, הקב"ה אמר לא לאכול אבל לא אמר לא לגעת. הנחש דחף את האשה על עץ, האשה ראתה שלא קורה כלום ומיד התחילה לאכול. נמצא שהנפילה התחילה דוקא מהחומר שהיא החמירה על עצמה. ר' ירוחם מסביר שמצד הדין אין איסור להוסיף סייגים, איסור בל תוסיף הוא דווקא בגוף המצווה ולא בסייגים, אך התורה מלמדת אותנו שגם הוספת סייגים על אף שהיא מותרת, פעמים רבות היא אינה נכונה. בעל חובת הלבבות מבאר שתוספת סייגים טובה רק לצדיקים וחסידים. ביאור הדברים, שרק אם האדם מרגיש בנפשו שהתורה אינה עליו כמשא אז יכול להוסיף, ואם לאו הרי יכול להיות שאדרבה, מה שהוסיף על התורה מזה גופא תיעשה התורה עליו כמשא, ואז סכנתו גדולה לפרוק מעליו כל עול התורה. פעמים רבות אנו מגיעים למציאות בה אנו שואלים את עצמנו האם נכון עכשיו להחמיר או להקל, ללכת על פי שורת הדין, או להחמיר על עצמנו. יש אנשים שהנטייה שלהם תמיד להקל ויש אנשים שהנטייה שלהם תמיד להחמיר, אבל האמת היא אינה לא אצל המקלים ולא אצל המחמירים, כל מציאות צריכה להבחן, לפעמים הנכון הוא להחמיר לפעמים להקל ולפעמים לא להחמיר ולא להקל אלא ללכת על פי שורת הדין. לפעמים הנכון הוא להוסיף סייגים ולפעמים הנכון הוא להוריד סייגים. במקור 16 הבאנו את המסילת ישרים שאומר לנו שכאשר אנו באים להחמיר על עצמנו ולנהוג מנהגי חסידות עלינו לבחון היטב להיכן הדברים יגיעו משום שפעמים דווקא הנהגה שנובעת מחסידות יכולה להביא לנזקים חמורים, אך המסילת ישרים גם אומר שכל קולא צריכה בדיקה, כי אף על פי שיכולה להיות ישרה ונוכחה, קרוב הדבר שתהיה מעצות היצר ומרמותיו, על כן צריך לבדוק אחריה בחקירות ודרישות רבות. אחד מהדברים שאיני רוצה שיצאו מהשיעור הזה שבכל מציאות מעט מורכבת אנו תמיד נתפוס איזה מידה עשוית בטענה שכעת אנו נמצאים במציאות מורכבת. יש מציאויות רבות בהם אנו מורים לעצמנו התרים שונים ומשונים מתוך חשיבה שמדובר במציאות מורכבת ולצדדי מגיעים למחזות מאד לא טובים. דיברנו על אחוזי החילון הגבוהים שיש בציבור שלנו, אחד הגורמים העיקריים, משום שאנו נוטים להקל בכל מיני עניינים מתוך תחושה שיש כאן מורכבות. ובדרך כלל אנו עוטפים את הדברים באמירה יפה שמכונה "ממלכתיות", מתוך ה"ממלכתיות" אנו אוחזים בקרנות המזבח להקים מוסדות של ממ"ד שפעמים רבות מביאים ילדים עם יכולות גבוהות בלימוד תורה למצבים בהם העיקר הופך לטפל והטפל לעיקר. גם בצבא פעמים רבות אנו עלולים למצוא את עצמנו בסיטואציות מורכבות שדורשות מאתנו לומר אמירה ברורה בלי למצמץ, אך מתוך תחושת הממלכתיות אנו מתקפלים ונכנעים לתכתיבים של אנשים שמנסים להכניס בצבא מגמות שליליות אנטי דתיות. הדברים ממשיכים במוסדות ללימודים גבוהים וכן הלאה בהרבה מאד תחומים. בספר סדר היום כתב שבברכת חונן לאדם דעת עלינו לבקש להבין חוקי הדעת והתורה על תכונתם, כי מחוסר הדעת והשכל אדם תועה ושוגה ואינו יודע איזה הדרך ישכון אור כי אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד. הקושי לכוון לאמת הוא קושי עצום, הנטיות ובלבולים כל כך רבים ומשום כך ללא סיעתא דשמיא תמיד האדם ימצא את עצמו בפח יקוש.

נראה לי שכאשר נפתח בשאלה "ואו הרבה זמן לא ראינו אותך, שמעתי שהיית חולה איך את מרגישה?" כמובן שהשיח עלול להתפתח לכיוונים בעייתיים. אך אם נתייחס מבלי להציג את הדברים כשאלה שתגרור תשובה כדוגמת: "ממש משמח לראות שחזרת, שמחתי לשמוע שחזרת לקו הבריאות", באופן זה אנו מרוויחים מצד אחד שאנו נימוסיים ומאידיך אנו שומרים על גבולות הגזרה ההלכתיים.

דוגמא נוספת – שימוש בקולנועית. ידוע שהגרש"ז התיר את הקולנועית בעקבות שכנה נכה שהיתה בשכנותו. הגרש"ז היה יכול לומר "חדש אסור מן התורה" ואין להתיר בשום אופן, אך זו לא היתה שיטתו, הגרש"ז התבונן בעומק וראה לנכון להתיר את השימוש בקולנועית, ביקש מהרב ישראל רוזן זצ"ל שימצא לו פתרון וכך נולדה הקולנועית. זו מציאות מורכבת, ההיתר עלול לגלוש לתחומים אחרים, כל היחס לחשמל בשבת יכול להפוך לחוכא והיתלולא, אני מאמין שהגרש"ז שקל את כל השיקולים והגיע למסקנה שזו האמת לאמיתה.

ידוע שאיסור הכאת אביו ואמו הוא איסור חמור ביותר. בשו"ע פסק שאם לאבא יש קוץ לבן אסור להוציאו מחשש שמא כשיוציא לו את הקוץ יעשה בו חבורה שמוציאה דם ונמצא שעבר על האיסור הרמ"א מוסיף שאם אין מישהו אחר שיטפל באבא והאבא מצטער מותר לבן לטפל באביו. הפוסקים לוקחים את הדיון הזה גם לזריקה וכדו'. באופן כללי ההיתר הרווח בסוגיא זו שהבן יכול לטפל באבא רק אם אין מישהו אחר שיטפל באב (מלבד מקרים בהם הבן יעשה את המלאכה טוב יותר, או שלהזמין אחר עולה הרבה כסף וכדו'), אך כל מי שמתעסק עם הסוגיא מרגיש קושי פנימי, הרי ברור שפעמים רבות האבא מעדיף שהבן יטפל בו, הוא סומך עליו, זה הכי נוח לו ואם כן איזה עוון כבר יכול להיות כאן? ובאמת יש שיטה מיוחדת של המנחת חינוך שאומר שאם האב רוצה שהילד יטפל בו ודאי לא על מקרה כזה דיבר השו"ע ומותר. על אף שהפוסקים דוחים את שיטתו מכל מקום הגרש"ז כתב שכיון שדבריו מסתברים, יש לצרף את השיטה הזו לשיקול ההלכתי ולהקל במקום הצורך. (דרך אגב מהרב לבנון שמעתי שיש לפסוק לכתחילה כשיטת המנחת חינוך) נעזוב רגע את השורה המעשית ונחזור לעניינו, יש כאן מציאות מורכבת שלכאורה יוצרת התנגשות בין הצורך של האבא לבין ההלכה היבשה ואנו רואים שהפוסקים כל אחד בסגנונו ובשיטתו עושים שמיניות באוויר כדי להסביר מה היתה כוונת השו"ע.

גם בדיני ממונות אנו נתקלים פעמים רבות בשאלה הזו. פעמים כדי לקבל תקציבים צריך להציג נתונים מסוימים, לפעמים הנתונים האם אמתיים ולפעמים צריך להתאמץ מאד כדי לראות שהם אמתיים, נזיז את האצבע למעלה ולמטה הרבה פעמים ובסוף זה יסתדר. גם משרדי הממשלה לא מתרגשים מכך שמסובבים את האצבע, כל מה שצריך זה להתפלל שהפולפול יהיה מוצלח ומשכנע. הם יודעים את זה ואנחנו יודעים את זה. יש כאן מורכבות, המדינה מחלקת המון המון כסף ואנו צריכים לנסות לשאוב את הכספים למקומות הנכונים. פעמים רבות אנו משתמשים ב"אנכי עשו בכורך", זו מציאות מורכבת שדורשת עיון רב כיצד נכון להתנהל. בתחושה אני מרגיש שיש רבים שאצלם נחצו קוים אדומים והפלפולים רחוקים מכל הגיון...

17-20 – כאשר הנחש בא לפתות את האשה שתאכל מעץ הדעת טוב ורע האשה אומרת לו "ומפרי העץ אשר בתוך הגן

שמצא מין את מינו... יעקב היה בבחינת בית מקדש!!!! ליעקב היתה טהרה פנימית כל כך עמוקה שבית המקדש הרגיש אצלו בנוח.... הטהרה הזו היא המקנה ליעקב את התואר "בחיר האבות" והיא המקנה לו את היכולת להתנהל עם לבן במידות עשויות שהם קנין חיצוני לו. רק אדם עם טהרת לב כל כך עמוקה יכול לבחון את הדברים בצורה נכונה ולקבל החלטות שפעמים מעלות תמיהות. איני אומר שכיון שאין לנו את יעקב אפשר לגנוז את השיעור, אבל אני כן אומר שלא כל אחד יחשוב שהוא יעקב אבינו, יש לנו כלל, עשה לך רב, ואם דומה עליך כמלאך ה' צבאות-קבל תורה מפיהו. וגם קבל הדרכות מפיהו. אם בציבור הדתי לאומי כל אחד חושב שהוא יעקב אז בציבור החרדי כל אחד מפחד להיות יעקב, כל מציאות מורכבת מקבלת תווית של "חדש אסור מהתורה" ובזה נגמר הסיפור. לא זו הדרך ולא זו הדרך, עלינו לשלב זרועות ולקחת את היסודות הנכונים שיש בכל שיטה וליצור שיטה אחת מושלמת. מצד אחד לא לפחד ממורכבויות ומאידך להיות זהירים כשאנו באים לבחון מה רצון ה' מאתנו בתוך המציאות המורכבת הזו.

חברים יקרים!!

יעקב אבינו לאורך כל הדרך נתקל במציאויות מורכבות שפעמים דורשות ממנו להשתמש בפתרונות שלעולם לא היינו חושבים עליהם. מצד אחד איננו מבינים מאומה במדרגתו של יעקב ומאידך אם התורה מספרת לנו את הדברים דוקא באופן הזה הרי שהתורה באה להעביר לנו מסר.

על האדם לדעת שפעמים צריך ונדרש להשתמש בכלים שעשו הנחיל בעולם לא כמהות אלא כקניין חיצוני, אך השימוש הזה יכול לבוא רק על גבי טהרת הלב שאם לא קיימת אצלנו קיימת אצל רבותינו. אל לנו לפחד ממציאויות מורכבות, איננו בורחים אלא מתמודדים ועלינו להתפלל שהקב"ה יתן לנו דעת נכונה לבחון את המציאות מתוך נקודת מבט אמתית ובהתאם לכך לפעול מתוך קדושה וטהרה!!!

שבת שלום ומבורך!!!

21 – בשו"ת חת"ס מובאים דברים נפלאים שכותב החת"ס לבנו. החת"ס כותב שכל ימיו היה מצטער על מה שנאמר "והייתם נקיים מה' ומישראל" כמובן הצער לא נבע מחוסר הסכמה אלא מקושי יישומי. נצטט כמה משפטים מלשונו של החת"ס: שתי חובות אלו – נקיות מה' יתברך והנקיות מישראל עמו, שני רוכבים צמודים על גבנו ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון, היינו ידי שמים, יותר הרבה ויותר, מלצאת ידי הבריות, כי הם חושבים מחשבות זרות... ועונשו יותר קשה מאד מאד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים ח"ו.

מדברי החת"ס אנו מבינים שכאשר אדם בא לעבוד את ה' עליו תמיד לקחת בחשבון גם את דעת הבריות ולא רק את הבריות הישרות אלא גם את הבריות עם השכל העקום ולנסות בכל יכולתו להיות נקי מאלו ומאלו. הדרשה הזו מורכבת מאד משום שפעמים רבות מה שנראה לנו כעשיית רצון ה' יבוא בהתנגשות עם אותם אנשים שבראשם יש שכל עקום, המורכבות הזו היא אחת הקשות שבאומתנו ומי יודע אם יש בדורנו מי שיודע איך לנתב את הדברים בצורה נכונה. אינני בא לתת תשובות כי אין לי אבל מה שבטוח שיש כאן מציאות מורכבת מאד שדורשת התבוננות עמוקה מתוך טהרת לב פנימית ועמוקה. בסוף הדברים החת"ס מעיד על עצמו שכמה שניסה להיות יעקב ולנהוג עם אותם אנשים ברמאות שיעקב נהג בלבן, לא הצליח ונכשל. אם כך מעיד החת"ס על עצמו מה נגיד אנחנו, כיצד נוכל לדעת שאנו כן מצליחים להתנהל מול לבן באותה טהרת לב שיעקב התנהל... .

הלקחים מחלום יעקב

22-23 – נחזור לתחילת הפרשה. יעקב יוצא מבאר שבע וילך חרנה ויפגע במקום וישכב במקום ההוא. יעקב נרדם וחולם חלום נבואי. התורה משתמשת מילה שחוזרת על עצמה ארבע פעמים "והנה". הרב זקס מבאר שמילה זו היא ביטוי של הפתעה. פעם אחר פעם יעקב אבינו מופתע, יעקב נתקל במציאות מורכבת שעליו להתמודד איתה יעקב הוא האיש שחוויותיו הרוחניות העמוקות ביותר באות לו כשהוא לבדו, בלילה, הרחק מהבית, אל מול פני הסכנה. הוא האיש הפוגש את אלוקים דוקא כשאנו מצפה לכך כלל... יעקב הוא האיש שבאמצע המסע, מגלה, כי "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי"... אברהם נתן לעם ישראל את האומץ להתנגד לאלילי הזמן, יצחק נתן להם את יכולת ההקרבה העצמית. משה לימד אותם להיות לוחמי צדק נלהבים. אבל יעקב נתן להם את הידיעה כי דווקא כאשר הם מרגישים בודדים במיוחד, אלוקים עדיין איתם, עדיין נוסך בהם אומץ לקוות וכוח לחלום. נוסף ונאמר שיעקב מלמד אותנו לא רק שהקב"ה נמצא אתנו בכל מציאות כזו, אלא הוא גם נתן לנו כלים מיוחדים להתמודד עם המציאויות האלו.

24-25 – לפני שנסיים את השיעור ניגע בנקודה שחשוב לי מאד שאתה נצא מהשיעור. יעקב מגיע להר המוריה, אך חז"ל מגלים לנו שהיתה ליעקב קפיצת הדרך, לא קפיצה רגילה שהאדם מגיע אל מקום מרוחק במהירות, אלא קפיצה הפוכה שהמקום מגיע אל יעקב. שואל הרב פרוינדליך, למה הקפיצה אצל יעקב שונה מכל הקפיצות והוא מתרץ שטרם מגיע יעקב לבית לבן מראים לו מן השמים כי בית המקדש יכול לעזוב את מקומו לא במובן הפיזי אלא במובן המהותי בבחינת "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" ובכל מקום ומקום אדם יכול למצוא את הכוחות להתמודד מתוך המקדש הפנימי שלו. אך ברשותכם אני רוצה לתרץ תירוץ נוסף. בית המקדש קופץ ליעקב משום

